

SUPERLIJST

DIERENWELZIJN 2021

Vergelijkingscriteria

Vergelijkingscriteria Dierenwelzijn 2021

Versie 1.0 (augustus 2021)
Copyright Questionmark

Auteurs: Gustaaf Haan, Deborah Winkel, Willem van Engen - Cocquyt

Inhoud

Achtergrond	3
Dit document	5
Kwesties en maatregelen	6
Overzicht maatregelen en indicatoren	9
Indicatoren	10
Bijlagen	23
Referenties	27

Project Superlijst

Met onderzoeksproject Superlijst richt Questionmark zich op de rol van supermarkten in het voedselsysteem. Binnen dit project concentreren de onderzoeken zich afwisselend op een van de vier thema's: gezondheid, groen (milieu en natuur), mensenrechten en dierenwelzijn. Ieder onderzoek resulteert in een ranglijst van supermarkten, vergeleken op hun bijdrage aan een verantwoorde voedselomgeving. De eerste ranglijst is verschenen in oktober 2020: Superlijst Gezondheid 2020, en de tweede ranglijst in mei: Superlijst Groen 2021. Dit document beschrijft de criteria voor vergelijking van supermarkten op het thema Dierenwelzijn.

Financiële ondersteuning

Het project Superlijst Dierenwelzijn wordt mede gefinancierd door Stichting Doen, Stichting Questionmark en World Animal Protection.

Geconsulteerde experts

Bij de totstandkoming van deze Vergelijkingscriteria zijn, naast de partnerorganisaties, experts geconsulteerd van onder meer:

- Individuele supermarkten
- World Animal Protection
- Wakker Dier
- Dierenbescherming
- Milieu Centraal

Raad van Wetenschappers

De vaste Raad van Wetenschappers van project Superlijst heeft in verschillende stadia meegewerkt aan de totstandkoming van deze Vergelijkingscriteria. De Raad bestaat uit:

- dr. Hans Dagevos - Consumptiesociologie - Wageningen University
- dr. ir. Ellen van Kleef - Consumentengedrag - Wageningen University
- dr. ir. Annet Roodenburg - Lector Voeding & Gezondheid - HAS Hogeschool
- prof. dr. ir. Jaap Seidell - Voeding en Gezondheid - Vrije Universiteit Amsterdam

Projectpartners

Superlijst Dierenwelzijn 2021 is tot stand gekomen in samenwerking met World Animal Protection. Naast hun financiële bijdrage leverden zij kennis en expertise bij het ontwikkelen van de vergelijkingscriteria en de opzet van het onderzoek.

Dit document

Dit document beschrijft de vergelijkingscriteria voor Superlijst Dierenwelzijn van onderzoeksproject Superlijst. De criteria zijn opgezet om supermarkten te helpen hun bijdrage aan een diervriendelijker voedselsysteem te monitoren en zichzelf op dat gebied te vergelijken met de markt.

Vergelijkingscriteria zijn telkens beschreven op drie niveaus:

- De **kwesties**: de problemen in het voedselsysteem die vragen om oplossingen waaraan supermarkten een wezenlijke bijdrage kunnen leveren.
- De **maatregelen** die een supermarkt kan nemen om de kwestie te adresseren.
- De **indicatoren** die de mate waarin supermarkten de gewenste maatregelen nemen, meetbaar maken. Elke indicator kent een weging waarin het relatieve belang van de indicator voor het thema als geheel tot uitdrukking komt.

De algemene werkwijze voor het onderzoeken en vergelijken van supermarkten staat beschreven in het document 'Onderzoekskader Superlijst' (Questionmark, 2020), te vinden op www.superlijst.org. In dat document geven we onder meer weer hoe we data verzamelen en hoe de resultaten worden weergegeven. Ook geeft dit document aan hoe verschillende belanghebbenden uit de maatschappij zijn betrokken bij het opstellen van deze vergelijkingscriteria.

Supermarkten

De onderzoeken voor Superlijst omvatten de volgende supermarktketens: Albert Heijn, Jumbo, Lidl, Aldi, Plus, Dirk en Coop. Deze selectie is gekozen omdat zij ruim 80% van de markt vertegenwoordigt. Daaraan is Ekoplaza toegevoegd omdat het de enige grote supermarktketen is die zich expliciet als 'duurzaam' positioneert.

Laatste peildatum

De onderzoeksperiode voor Superlijst Dierenwelzijn 2021 loopt vanaf **16 augustus 2021** tot de laatste peildatum op **15 oktober 2021**. Supermarkten die wijzigingen in hun assortiment doorvoeren, kunnen deze wijzigingen tot de laatste peildatum aan Questionmark doorgeven. Zo kunnen supermarkten zich ervan vergewissen dat de laatste stand van zaken in het onderzoek is meegenomen. Informatie doorgeven kan via: transparantie@thequestionmark.org.

Kwesties en maatregelen

Hieronder volgt een overzicht van de kwesties waarop Superlijst Dierenwelzijn zich richt. De kwesties zijn geselecteerd aan de hand van de 'Kaders voor vergelijkingscriteria', opgenomen in het Onderzoekskader Superlijst (Questionmark, 2020). Daarin is vastgelegd hoe voor de afzonderlijke Superlijsten de onderwerpen worden geselecteerd, in overleg met supermarkten, maatschappelijke partners en de Raad van Wetenschappers. Een centrale voorwaarde daarbij is de volgende: "De vergelijkingscriteria adresseren de belangrijkste problemen die om oplossingen vragen en waaraan supermarkten een wezenlijke bijdrage kunnen leveren." Voor de andere voorwaarden verwijzen we naar het Onderzoekskader.

Relatie met gezondheid en milieu

Een diervriendelijker voedingspatroon is vaak van zichzelf ook een gezonder en duurzamer voedingspatroon, maar niet altijd. Hoewel dit onderzoek zich richt op de invloed van het voedselsysteem op dierenwelzijn, hebben we er rekening mee gehouden dat de voorgestelde maatregelen nergens in tegenspraak zijn met maatschappelijke eisen en wensen op het gebied van gezondheid, mensenrechten en milieu & natuur.

Opbouw methode

Bij elke kwestie is een aantal maatregelen genoemd, die supermarkten kunnen nemen. Later in het document worden indicatoren geformuleerd waarmee deze maatregelen bij supermarkten te meten zijn. Het is niet mogelijk om alle verschillende manieren waarop supermarkten kunnen bijdragen aan dierenwelzijn compleet een uitputtend te meten. Ons uitgangspunt is dat de indicatoren samengenomen een goede indicatie geven van de inzet van een supermarkt met betrekking tot een kwestie. Alle maatregelen en indicatoren die bij een kwestie horen, zijn genummerd¹ zodat bij elkaar horende onderdelen van deze methode goed te herkennen zijn. Een overzicht van alle kwesties, maatregelen en indicatoren staat in het volgende hoofdstuk.

---

¹ De letters 'AW-' staan voor *animal welfare*. Zo onderscheiden we deze onderdelen van de vergelijkingscriteria voor de andere thema's van Superlijst: 'HE' (health), 'HR' (human rights) en 'EN' (environment).

Minder vlees, vis, zuivel en eieren (AW-1)

De grote vraag naar vlees, vis, zuivel en eieren legt grote druk op het dierenwelzijn (Dierenbescherming, 2020a). Op dit moment vormen dierlijke eiwitten zo'n 60% van de eiwitten in het gemiddelde Nederlandse voedingspatroon.

Bestaande afspraken en doelstellingen

Deltaplan veehouderij

Dit plan van aanpak streeft naar een diergerichte duurzame veehouderij via vier transitiepaden. Transitiepad 2 stuurt op de verschuiving in de veehouderij van kwantiteit naar kwaliteit. Voor 2050 wordt het doel gesteld van een verhouding van dierlijke en plantaardige eiwitten van respectievelijk 30% en 70% (Dierenbescherming, 2020a).

Klimaatakkoord

Het klimaatakkoord is niet gericht op het verbeteren van dierenwelzijn, maar draagt daar indirect wel aan bij. Onderdeel van het akkoord is de afspraak dat supermarkten de consument verleiden om "meer plantaardige eiwitten ten opzichte van dierlijke producten (...) te consumeren." (Klimaatberaad, 2019)

Maatregelen

AW-1.1 De supermarkt kan ernaar streven minder dierlijke producten te verkopen.

Beter vlees, zuivel en eieren (AW-2)

In de Nederlandse wetgeving staat, in de Wet Dieren, de intrinsieke waarde van het dier centraal. Hieronder wordt verstaan dat de eigenwaarde van de dieren wordt erkend: dieren zijn wezens met gevoel. De Wet Dieren verstaat (artikel 1.3) onder zorg die dieren redelijkerwijs nodig hebben: "dieren dienen gevrijwaard te zijn van dorst, honger, onjuiste voeding, fysiek en fysiologisch ongerief, pijn, verwonding of ziekten, angst en chronische stress en dieren moeten natuurlijk gedrag kunnen vertonen."

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) ziet er voor de Nederlandse veehouderij op toe dat dit wordt nageleefd. Toch zijn er, zoals Milieu Centraal ook al aangeeft in haar Keurmerkenwijzer (Milieu Centraal, 2021), duidelijke verschillen in welzijnseisen tussen verschillende houderijsystemen. Daarnaast zijn er grote verschillen tussen wettelijke welzijnseisen in verschillende landen. Voor de huisvestings- en verzorgingseisen van landbouwhuisdieren geldt dat de meeste Nederlandse regelgeving gebaseerd is op Europese regelgeving (MinLNV, 2007).

De Wet Dieren is vooral gericht op dieren die worden gefokt, zoals in de veeteelt en bij kweekvis. Een groot deel van de vis is echter afkomstig uit het wild, waardoor er geen zorgplicht is tijdens het leven van het dier en bij welzijn vooral gekeken moet worden naar het welzijn gedurende vangst en slacht. Het maatschappelijk denken over het welzijn van vis is relatief nieuw, maar wordt inmiddels ook al ruim 20 jaar besproken (MinLNV, 2007).

Bestaande afspraken en doelstellingen

Deltaplan veehouderij: in dit plan wordt gestuurd op vier transitiepaden (Dierenbescherming, 2020a). Transitiepad 1 stuurt op een diervriendelijkere en integraal duurzame veehouderij. Dit transitiepad omvat onder andere: van het selecteren op hoge productie, naar sterke, weerbare rassen; van veetransporten over de hele wereld, naar nauwelijks nog transport; van bedrijven gericht op hoge productie en lage kosten, naar diergericht ontworpen bedrijven; van dichte stallen, naar stallen met toegang tot een uitloop of weidegang.

Supermarkten worden in het deltaplan aangespoord tot o.a. het uitdragen dat dierenwelzijn belangrijk is, transparantie en het kiezen voor topkeurmerken (Dierenbescherming, 2020b).

Maatregelen

AW-2.1 De supermarkt kan streven naar het verminderen van de verkoop van dierlijke producten zonder dierenwelzijnsbeleid.

AW-2.2 De supermarkt kan bij de inkoop van dierlijke producten een ondergrens voor dierenwelzijn aanhouden.

AW-2.3 De supermarkt kan aanbiedingen voor dierlijke producten zonder onderscheidende dierenwelzijnseisen vermijden.

Overzicht maatregelen en indicatoren

Minder vlees, vis, zuivel eieren (AW-1)

Mogelijke maatregelen	Indicatoren	Weging
De supermarkt kan ernaar streven minder dierlijke producten te verkopen.	Heeft de supermarkt doelstellingen voor het verminderen van de verkoop van vlees, vis, zuivel of eieren? (AW-1.1.1)	1

Beter vlees, vis, zuivel, eieren (AW-2)

Mogelijke maatregelen	Indicatoren	Weging
De supermarkt kan streven naar het verminderen van de verkoop van dierlijke producten zonder dierenwelzijnsbeleid.	Heeft de supermarkt doelstellingen om het aandeel vlees, zuivel of eieren met onderscheidende dierenwelzijns-eisen in de verkoop te vergroten? (AW-2.1.1)	0,75
	Zet de supermarkt zich actief in voor het verbeteren van vissenwelzijn in de keten? (AW-2.1.2)	0,25
De supermarkt kan bij de inkoop van dierlijke producten een ondergrens voor dierenwelzijn aanhouden.	In hoeverre is het assortiment vlees, zuivel of eieren gedekt door onderscheidende eisen aan dierenwelzijn? (AW-2.2.1)	1
De supermarkt kan aanbiedingen voor dierlijke producten zonder onderscheidende dierenwelzijns-eisen vermijden.	Welk deel van de aanbiedingen voor vlees is niet gedekt door onderscheidende eisen voor dierenwelzijn? (AW-2.3.1)	0,5
	Welk deel van de aanbiedingen voor zuivel en eieren is niet gedekt door onderscheidende eisen voor dierenwelzijn? (AW-2.3.2)	0,5

Indicatoren

Minder dierlijk voedsel (AW-1)

Doelstelling minder dierlijke producten (AW-1.1)

Indicator AW-1.1.1

Heeft de supermarkt doelstellingen voor het verminderen van de verkoop van vlees, vis, zuivel of eieren?

Toelichting

Een belangrijk onderdeel van het streven naar een diervriendelijk voedselsysteem is de verschuiving in de veehouderij van kwantiteit naar kwaliteit.

Voor deze indicator onderzoeken we dan ook of de supermarkt doelstellingen heeft over het *verminderen* van de verkoop van dierlijke producten, *ongeacht* eventuele garanties voor dierenwelzijn.

Meting en weging

We onderzoeken of de supermarkt een doelstelling heeft voor het verminderen van de verkoop van vlees, vis, zuivel of eieren. Die doelstelling kan op verschillende manieren zijn geformuleerd, waarin deze methode vier niveaus onderscheidt.

1. Bewustwording

Supermarkt is zich bewust van de eigen rol voor het verminderen van de consumptie van vlees, vis, zuivel of eieren en neemt initiatief om aan die verantwoordelijkheid tegemoet te komen.

2. Globaal inzicht

Supermarkt geeft inzicht in de verhouding dierlijke producten in het verkochte volume. De doelstelling is cijfermatig geformuleerd, als de hoeveelheid verkochte dierlijke producten in verhouding tot

- het totaal van verkochte voedselproducten, óf
- de totale hoeveelheid dierlijke producten én plantaardige alternatieven

De gerapporteerde cijfers kunnen op dit niveau nog een eigen format hebben, zolang dat format en de gebruikte termen relevant zijn voor het onderwerp en duidelijk zijn toegelicht. De rapportage moet een periode betreffen, die niet langer dan 24 maanden geleden is afgesloten.

3. Volwaardig doel + rapportage

Om als volwaardige doelstelling mee te tellen, moet een doelstelling voldoen aan de volgende voorwaarden:

- De doelstelling wordt gemeten in termen van omzet, aantallen verkochte producten (SKUs) of massavolume (kilogram) verkochte producten
- De doelstelling is cijfermatig geformuleerd, als de hoeveelheid verkochte dierlijke producten in verhouding tot
  - het totaal van verkochte voedselproducten, óf
  - plantaardige alternatieven
- De doelstelling omvat alle producten van dierlijke herkomst van de vier categorieën vlees, vis, zuivel en/of eieren. Het is mogelijk om op een selectie van de categorieën te rapporteren, mits dat duidelijk is vermeld. Zie [bijlage 1](#) voor een toelichting van wat precies onder elke categorie dierlijke producten valt.
- In alle gevallen is het belangrijk aan te geven hoe getallen worden berekend en hoe gebruikte categorieën zijn afgebakend.
- De afbakening kan gebaseerd zijn op categorieën van de supermarkt zelf, mits alle producten waarvan het hoofdingrediënt dierlijk is, zijn ondergebracht in een categorie die wordt meegeteld als dierlijk².
- Het doeljaar voor de doelstelling ligt niet verder dan vijf jaar in de toekomst.
- Voor elke doelstelling is ook een rapportage gegeven over 2019 of 2020, in dezelfde termen geformuleerd en op dezelfde manier gemeten.

Niveau	Punten	Voorbeelden		Toelichting
1. Bewustwording Supermarkt erkent de eigen rol in verminderen van de consumptie van dierlijke producten	5	Niet voldoende	<i>'De vraag naar dierlijke producten legt een grote druk op het dierenwelzijn. Om deze reden vergroten wij het assortiment aan vleesvervangers.'</i>	◦ Gaat niet over verminderen van consumptie van dierlijk maar vermeerderen consumptie vleesvervangers.
		Voldoende	<i>"De vraag naar dierlijke producten legt een grote druk op het dierenwelzijn. Wij streven er naar de verkoop van dierlijke producten te verminderen."</i>	✓ Gaat over verminderen van verkoop dierlijke producten.
2. Globaal inzicht Rapportage van verkoopcijfers die relevant zijn inzicht in de kwantiteit van vlees, vis, zuivel en/of eieren die wordt verkocht.	20	Niet voldoende	<i>'X procent van onze verkoop bestond uit dierlijke producten'</i>	◦ Geen uitleg over het begrip 'dierlijk' ◦ Niet duidelijk over welke periode gemeten
		Voldoende	<i>'X procent van onze verkoop in 2020 bestond uit dierlijke producten. Onder 'dierlijke producten' verstaan we alle vlees en vis, zuivel en eieren, bewerkt en onbewerkt.'</i>	✓ Rapportage in termen van omzetaandeel ✓ Duidelijke meetperiode ✓ Duidelijk wat met dierlijke producten wordt bedoeld.

² Bijvoorbeeld: als de categorie 'warme snacks' een of meer producten bevat met een dierlijk hoofdingrediënt (bitterballen, worstjes) dan moet de categorie 'warme snacks' als geheel als dierlijk worden meegeteld. Het is natuurlijk mogelijke de categorie 'warme snacks' op te delen in bijvoorbeeld 'warme vleessnacks' en 'overige warme snacks' en dan alleen de eerste mee te tellen. Die afbakening moet duidelijk zijn toegelicht.

3. Volwaardig doel + rapportage Doelstelling en rapportage over het aandeel dierlijke en plantaardige producten in het totale volume van verkochte voedselproducten, zoals hierboven omschreven.	100 (*)	Niet voldoende	"Vleesvervangers zorgden in 2020 voor 2,5% van de omzet. Wij streven naar een verdubbeling van de omzet op vleesvervangers."	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doelstelling in termen van omzetaandeel ✓ Cijfermatige doelstelling <ul style="list-style-type: none"> ○ Doelstelling betreft plantaardig, i.p.v. dierlijke producten ○ Geen duidelijke afbakening van productcategorie ✓ Doelstelling binnen vijf jaar ✓ Rapportage over 2020
			"Wij streven ernaar de vleesverkoop met 10.000 kilo te laten dalen in 2023."	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doelstelling in termen van massavolume ✓ Cijfermatige doelstelling <ul style="list-style-type: none"> ○ Doelstelling niet in verhouding tot totaal ○ Geen duidelijke afbakening van productcategorie ✓ Doelstelling binnen vijf jaar ○ Geen rapportage over 2019 Of 2020
		Voldoende	"In 2020 bedroeg de omzet op vlees en vis 12% van de totale omzet op voedsel. Wij streven ernaar dit aandeel in de omzet te verlagen naar 8% in 2025. Onder vlees en vis vallen onze productcategorieën [opsomming categorieën]. Daaronder vallen dus niet zuivel en eieren en geen eventuele dierlijke ingrediënten in andere categorieën."	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doelstelling in termen van omzet ✓ Cijfermatige doelstelling, in verhouding tot totale omzet ✓ Definitie van gebruikte getallen en categorieën ✓ Doelstelling binnen vijf jaar ✓ Rapportage over 2020 <p>Er worden punten toegekend voor de categorieën vlees en vis.</p>
			"In 2019 verkochten wij dierlijke producten en plantaardige alternatieven in de verhouding 8 : 1, gerekend naar het aantal verkochte producten. Onder dierlijke producten vallen alle producten waarvan het eerstgenoemde ingrediënt van dierlijke herkomst is, inclusief zuivel en eieren. Onder plantaardige alternatieven vallen de categorieën [opsomming categorieën]. Wij streven naar een verhouding van 7,5 : 1 in 2023."	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doelstelling in termen van aantallen verkochte producten ✓ Cijfermatige doelstelling in verhouding tot plantaardige alternatieven ✓ Definities van gebruikte getallen en categorieën ✓ Doelstelling binnen vijf jaar ✓ Rapportage over 2019 <p>Er worden punten toegekend voor alle categorieën.</p>

Tabel 1. Puntentelling van AW-1.1.1 met voorbeelden per niveau. (*) Bij niveau 3 wordt het totaal aantal punten van 100 alleen gegeven als zowel over vlees, zuivel, vis én eieren wordt gerapporteerd. Als doelstellingen niet voor alle 4 de categorieën zijn uitgewerkt kan voor vlees en vis per categorie 1/3e van de punten worden behaald, voor zuivel en eieren per categorie 1/6e.

Kengetal voor deze indicator is het hoogste aantal punten dat een supermarkt krijgt volgens [tabel 1](#).

Weging in de ranglijst

Dit kengetal wordt niet geschaald maar vormt zelf de score op deze indicator. De weging van deze indicator in het bepalen van de ranglijst van supermarkten is: 1.

Beter dierlijk voedsel (AW-2)

Doelstellingen voor dierenwelzijn (AW-2.1)

Indicator AW-2.1.1

Heeft de supermarkt doelstellingen om het aandeel vlees, zuivel of eieren met onderscheidende dierenwelzijnseisen in de verkoop te vergroten?

Toelichting

Supermarkten zijn de laatste jaren actief bezig het aandeel van dierlijke producten met onderscheidende welzijnseisen te vergroten, als antwoord op de groeiende maatschappelijke vraag naar een meer diervriendelijke veehouderij.

Het kennen van de welzijnsrisico's en het stellen van concrete meetbare doelen om het welzijn van de dierlijke producten in ketens te verbeteren via betrouwbare keurmerken is een belangrijke stap om het welzijn van dieren te (blijven) verbeteren.

Voor deze indicator onderzoeken we of de supermarkt rapporteert op het aandeel vlees, zuivel en/of eieren met onderscheidende dierenwelzijnseisen, én of de supermarkt een doelstelling heeft dit aandeel te vergroten. Met deze rapportage en het stellen van doelen laat de supermarkt zien dat het belang van een diervriendelijker productaanbod op alle niveaus in het bedrijf wordt onderschreven.

Meting en weging

Om mee te tellen voor de ranglijst moet een doelstelling voldoen aan de volgende voorwaarden:

- De doelstelling wordt gemeten in termen van omzet, aantallen producten (SKUs) of massavolume (kilogram)
- De doelstelling is cijfermatig geformuleerd, als *aandeel* producten *mét* onderscheidende dierenwelzijnseisen van het totaal, eventueel uitgesplitst naar keurmerk / standaard, eventueel uitgesplitst naar ingrediëntsoort (vlees, zuivel, eieren). Zie [bijlage 1](#) voor een lijst van keurmerken met onderscheidende dierenwelzijnseisen.
- De doelstelling omvat alle producten van dierlijke herkomst (behalve vis, aangezien er geen keurmerk is met onderscheidende dierenwelzijnseisen voor

wilde vis). Het is toegestaan om zuivel en eieren buiten beschouwing te laten, mits dat duidelijk is vermeld.

- Indien een supermarkt rapporteert over een *deel* van een categorie dierlijk voedsel, worden alleen punten toegekend indien duidelijk cijfermatig wordt aangegeven op welk aandeel van het totaal dit beleid betrekking heeft. Zie [bijlage 1](#) voor een toelichting van wat precies onder elk soort dierlijke producten valt.
- In alle gevallen is het belangrijk aan te geven hoe getallen worden berekend en hoe gebruikte categorieën zijn afgebakend. De afbakening kan gebaseerd zijn op categorieën van de supermarkt zelf, mits alle producten waarvan het hoofdingrediënt dierlijk is, zijn ondergebracht in een categorie die wordt meegeteld als dierlijk³.
- Het doeljaar voor de doelstelling ligt niet langer dan vijf jaar in de toekomst.
- Voor elke doelstelling is een rapportage gegeven over 2019 of 2020, in dezelfde termen geformuleerd en op dezelfde manier gemeten. De ambitie om een duidelijk gespecificeerd niveau van diervriendelijke verkoop in komende jaren te continueren geldt ook als een doelstelling.
- Alleen de keurmerken in [bijlage 1](#) worden meegenomen.

(fictieve) Voorbeelden van doelstellingen	
<p>Supermarkt A schrijft: <i>"In 2020 verkochten we in aantallen producten in de categorie verse eieren: 10% Beter Leven Keurmerk 3 sterren 50% Beter Leven Keurmerk 1 ster Wij streven ernaar om in 2023 minimaal 40% van de eieren met Beter Leven Keurmerk 3 sterren te verkopen en minimaal 60% met Beter Leven Keurmerk 1 ster."</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doelstelling in termen van aantallen producten ✓ Cijfermatige doelstelling (uitgesplitst) ✓ Duidelijke omschrijving en afbakening van gebruikte getallen en categorieën ✓ Doelstelling binnen vijf jaar ✓ Rapportage over 2020
<p>Supermarkt B schrijft: <i>"In 2019 had 10% van het vlees en vis*, gerekend naar kg verkocht product, een Keurmerk Beter Leven met 1, 2 of 3 sterren. Ons doel is dat in 2026 minimaal 40% van het vlees en vis het keurmerk draagt.</i></p> <p><i>* hieronder verstaan we alle producten met vlees of vis als eerstgenoemde ingrediënt."</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doelstelling in termen van massavolume ✓ Cijfermatige doelstelling (niet uitgesplitst). ✓ Duidelijke omschrijving en afbakening van gebruikte getallen en categorieën ✓ Doelstelling binnen vijf jaar ✓ Rapportage over 2019
<p>Supermarkt C schrijft: <i>"In 2020 voldeed ons verkochte huiskmerk varkensvlees, gerekend naar kg verkocht product, aan de volgende keurmerken: 10% Biologisch. 20% Beter Leven Keurmerk 2 sterren 30% Beter Leven Keurmerk 1 ster Wij streven ernaar om in 2023 minimaal 50% van het huiskmerk varkensvlees met ten minste Beter Leven</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Doelstelling in termen van massavolume ✓ Cijfermatige doelstelling (uitgesplitst). ✓ Duidelijke omschrijving en afbakening van gebruikte getallen en categorieën ✓ Doelstelling binnen vijf jaar

³ Bijvoorbeeld: als de categorie 'warme snacks' een of meer producten bevat met een dierlijk hoofdingrediënt (bitterballen, worstjes) dan moet de categorie 'warme snacks' als geheel als dierlijk worden meegeteld. Het is uiteraard toegestaan de categorie op te delen in bijvoorbeeld 'warme vleessnacks' en 'overige warme snacks' en alleen de eerste mee te tellen. Die afbakening moet duidelijk zijn toegelicht.

Keurmerk 1 ster te verkopen."	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rapportage over 2020 <p>Huismerkbeleid: huismerkfactor van toepassing, zie bijlage B.</p>
Onvoldoende uitgewerkte doelstelling	
Supermarkt D schrijft: "15% van ons vlees draagt het Beter Leven Keurmerk. Ons doel is om dat aandeel te laten groeien naar 30%."	<ul style="list-style-type: none"> ○ Onduidelijk of het om aandeel in aanbod of aandeel in verkoop gaat ○ Onduidelijk of het om aandeel gewicht, omzet of aantal producten gaat ○ Geen duidelijke afbakening van productcategorie ✓ Cijfermatige doelstelling ○ Onduidelijke horizon: welk doeljaar? ○ Onduidelijke rapportage: welk jaar?
Supermarkt E schrijft: "30% van onze verse vis droeg in 2020 het keurmerk EU-biologisch. Ons doel is dit in 2025 te verhogen naar 50%"	<ul style="list-style-type: none"> ○ Onduidelijk of het om aandeel in aanbod of aandeel in verkoop gaat. ○ Onduidelijk welk aandeel verse vis heeft in het totaal van visproducten (conserven, diepvries, etc) ✓ Cijfermatige doelstelling ✓ Rapportage over 2020 ✓ Doelstelling binnen 5 jaar

Tabel 2. Fictieve voorbeelden van doelstellingen bij indicator AW-2.1.1

Voor elk van de drie soorten dierlijk voedsel (vlees, zuivel of eieren) waarop een voldoende uitgewerkte doelstelling aanwezig is, krijgt de supermarkt punten toegewezen volgens de volgende formule:

$$\text{Score} = \text{praktijk} + \text{ambitie}$$

Dit wordt als volgt berekend:

$$\text{Praktijk} = 2 \times \text{rapportagecijfer} \times \text{welzijnsmaat}$$

De praktijk-score drukt uit waar een supermarkt op dit moment staat en wordt als volgt berekend: bij elk van de drie soorten dierlijk voedsel (vlees, zuivel of eieren) wordt naar het huidige niveau van dierenwelzijn van het assortiment gekeken en wordt deze vermenigvuldigd met de welzijnsmaat zoals aangegeven in [bijlage 1](#). De praktijk-score wordt met 2 vermenigvuldigd om praktijk zwaarder te laten wegen dan ambitie.

$$\text{Ambitie} = \frac{(\text{doelstelling} - \text{rapportagecijfer}) \times \text{welzijnsmaat}}{(\text{doeljaar} - \text{rapportagejaar})}$$

De ambitie-score drukt uit hoe een supermarkt wil groeien en wordt als volgt berekend: bij elk onderdeel wordt naar het niveau van dierenwelzijn gekeken en wordt deze vermenigvuldigd met de welzijnsmaat zoals zoals aangegeven in [bijlage 1](#).

Kengetal van deze indicator is de som van de praktijken en ambities.

Indien beleid niet over een gehele categorie gaat, is het belangrijk aan te geven welk aandeel van het assortiment binnen deze categorieën het betreft. Op beleid dat alleen huismerken betreft is de huismerkfactor van toepassing (zie bijlage 2).

Voorbeeld

In [tabel 3](#) hebben we als voorbeeld de berekening uitgewerkt voor supermarkt A in de tabel hierboven ([tabel 2](#)). Bij supermarkt A droeg 10% van de verkochte eieren in 2020 het Beter Leven Keurmerk 3 sterren (BLK 3) en 50% van de verkochte eieren het Beter Leven Keurmerk 1 ster (BLK 1). Supermarkt A heeft als doelstelling om in 2023 deze aandelen respectievelijk te verhogen naar 40% en 60%

Voorbeeld: Supermarkt A		Praktijk	Ambitie	Score
Vlees		geen rapportage	geen doelstelling	geen
Zuivel		geen rapportage	geen doelstelling	geen
Eieren	BLK 1	$2 * 50% * 3 = 3,0$	$((60% - 50% = 10%) * 3) / (2023 - 2020) = 0,1$	$3,0 + 0,1 = 3,1$
	BLK 3	$2 * 10% * 5 = 1,0$	$((40% - 10% = 30%) * 5) / (2023 - 2020) = 0,5$	$1,0 + 0,5 = 1,5$
Kengetal (som van de scores):				4,6

Tabel 3. Voorbeeld puntentelling voor AW-2.1.1.

Weging in de ranglijst

Voor het bepalen van de plaats in de ranglijst schalen we dit kengetal met vaste grenzen; de bovengrens is 30 punten, de ondergrens is 0 punten. Voor uitleg over deze manier van schalen, zie het onderwerp Score en schaal in het Onderzoekskader.

De weging van deze indicator in het bepalen van de ranglijst van supermarkten is: 0,75

Indicator AW-2.1.2

Zet de supermarkt zich actief in voor het verbeteren van vissenwelzijn in de keten?

Toelichting

Voor kweekvis bestaan er keurmerken die op vissenwelzijn toezien, maar er is nog ruimte voor verbetering. Voor wilde vis is er momenteel nog geen keurmerk dat het welzijn tijdens vangst en slacht meeneemt (Milieu Centraal, 2021). Om vissenwelzijn hogere prioriteit te geven, kunnen supermarkten zich actief inzetten om het onderwerp op de agenda te krijgen van overheid en certificeringsinstanties.

In deze indicator meten we inzet over de laatste jaren, niet eventueel beleid voor de toekomst. De keurmerkenwijzer laat zien dat alleen ASC een topkeurmerk is dat iets op dierenwelzijn doet, en dat dit als 'matig' wordt bestempeld (Milieu Centraal, 2021). Daarom vragen we in deze indicator verder te gaan dan inzet op welzijn via keurmerken.

Meting en weging

Voor vissenwelzijn wordt gekeken of (1) een supermarkt haar eigen rol erkent; (2) een supermarkt actief in dialoog is geweest met een derde partij over vissenwelzijn en (3) hoe een supermarkt zich inzet in haar eigen aanvoerketen op het gebied van verbetering van het welzijn van kweek- en vangstmethoden en dodingsmethoden. Zie [tabel 4](#) voor de gedetailleerde uitwerking van waar naar gekeken wordt en de puntentelling.

Indien de puntentoe wijzing afhankelijk is van het percentage van het assortiment waarvoor een supermarkt zich inzet, moet er aangegeven worden voor welk percentage van het *totaal* assortiment aan vis, zowel vers/diepvries als conserven, dit geldt.

	Kweek / vangst methode	Doding
1. Erkent eigen rol De supermarkt erkent de eigen rol in het verbeteren van vissenwelzijn.	0.25	
2. Dialoog keurmerken en overheid De supermarkt is in de afgelopen 12 maanden aantoonbaar in gesprek geweest met keurmerken of overheid met als doel de eisen aan dierenwelzijn voor vissen te verhogen.	0.75	
3. Welzijn in de aanvoerketen (huismerk en / of a-merk)		
Onderzoek Supermarkt stelt zich aantoonbaar actief op om samen met ketenpartners en/of experts structureel inzicht te krijgen in welzijn van vissen in de aanvoerketen.	0 - 4 *	0 - 4 *
Transparantie De supermarkt heeft de risico's op het gebied van vissenwelzijn in de eigen keten geïnventariseerd en gepubliceerd.	0 - 10 *	0 - 10 *
Inkoopeisen Op basis van eigen onderzoek stelt de supermarkt eisen aan het welzijn van vissen in de keten. Deze eisen zijn een relevante aanvulling op wettelijke eisen en de eisen van gangbare keurmerken.	0 - 20 *	0 - 20 *

Tabel 4. Puntentelling voor AW-2.1.2. Het totaal aantal punten is de som van alle onderdelen.

* = lineair afhankelijk van het aandeel van het assortiment waarop het betrekking heeft: >0% krijgt 1 punt, >10% krijgt een kwart van het maximale aantal punten, >20% krijgt de helft en >50% krijgt het maximale aantal punten. Indien het percentage onbekend is, wordt 0,5 punt gegeven.

Het kengetal is de som van punten die een supermarkt scoort aan de hand van [tabel 4](#). Het maximum aantal te scoren punten is 69.

Voorbeeld

Supermarkt A schrijft	Puntentelling
"Als supermarkt willen wij alleen vissen aanbieden die met respect behandeld zijn. Wij hebben al onze leveranciers van zalm en tonijn daarom de dodingsmethoden laten rapporteren voor alle geleverde vis; samen vormen tonijn en zalm ruim 55% van het totaal-assortiment vis. We werken momenteel aan een plan van aanpak, gebaseerd op de uitkomsten."	<ol style="list-style-type: none"> 1. Erkent eigen rol (0,25 punt) 2. Geen lobby 3. Onderzoek naar dodingsmethode voor > 50% van assortiment. (4 punten) Geen onderzoek vangstmethode Geen transparantie Geen inkoopisen Totaal: 4,25 punten

Tabel 5. Voorbeeld van scoring voor AW-2.1.2

Weging in de ranglijst

Voor het bepalen van de score wordt dit kengetal geschaald met flexibele grenzen; de bovengrens is 29, de ondergrens is 1. Voor uitleg over deze manier van schalen, zie het onderwerp *Score en schaal* in het Onderzoekskader. De weging van deze indicator in het bepalen van de ranglijst van supermarkten is: 0,5.

Dierenwelzijn in het assortiment (AW-2.2)

Indicator AW-2.2.1

In hoeverre is het assortiment dierlijke producten gedekt door relevante eisen aan dierenwelzijn?

Toelichting

Een supermarkt kan in meer of mindere mate verantwoordelijkheid nemen voor het dierenwelzijn. Veel supermarkten bieden hun klanten de keuze uit producten met of zonder onderscheidend keurmerk. Sommige supermarkten bepalen met eigen inkoopvoorwaarden de ondergrens van de diervriendelijkheid van bepaalde producten. In deze indicator onderzoeken we in hoeverre het assortiment gedekt is door keurmerken met onderscheidende eisen op gebied van dierenwelzijn.

Meting en weging

Als onderscheidend gelden topkeurmerken die in de beoordeling van Milieu Centraal minimaal 3 van de 5 punten krijgen op dierenwelzijn en 4 van de 5 punten krijgen op controle (zie [bijlage 1](#)). De mate waarin de supermarkt verantwoordelijkheid neemt voor het verduurzamen van landbouw kent in deze methode drie niveaus, zie [tabel 6](#).

Niveau verantwoordelijkheid voor dierenwelzijn	Minimaal niveau dierenwelzijn	Punten per productsoort
1. Geen verantwoordelijkheid Het assortiment biedt in de productsoort geen enkel product dat een onderscheidend keurmerk draagt.		geen punten

<p>2. Verantwoordelijkheid bij klant De supermarkt biedt in de productsoort ten minste één product met een maximaal onderscheidend keurmerk.</p>	<p>Vlees, gevogelte, eieren, zuivel: BLK⁴ 3 sterren, EU biologisch, EKO, Demeter</p> <p>Zuivel: BLK 1 ster</p>	<p>1 punt</p>
<p>3. Supermarkt neemt zelf verantwoordelijkheid De supermarkt biedt in de productsoort uitsluitend producten die een onderscheidend keurmerk dragen.</p>	<p>Vlees, gevogelte, eieren: BLK 1 ster</p>	<p>3 punten</p>
	<p>Vlees, gevogelte, eieren: BLK 2 ster</p>	<p>4 punten</p>
	<p>Vlees, gevogelte, eieren, zuivel: BLK 3 sterren, EU biologisch, EKO, Demeter</p> <p>Zuivel: BLK 1 ster</p>	<p>5 punten</p>

Tabel 6. Niveaus van verantwoordelijkheid dat de supermarkt kan nemen in het assortiment.

Voor elk van de productsoorten in [tabel 7](#) bepalen we het niveau waarop de supermarkt verantwoordelijkheid neemt voor dierenwelzijn. Er is gekozen voor een selectie van duidelijk afgebakende veel verkochte diverse productsoorten in het supermarktassortiment die naar verwachting de mate waarin een supermarkt haar verantwoordelijkheid neemt goed reflecteren. De score van elk van de drie productgroepen is het gemiddelde van scores van de daarbij horende productsoorten. Kengetal is het gemiddeld aantal punten van de drie productgroepen.

Rood vlees	Gevogelte	Zuivel en eieren
Gehakt rund	Kipfilet en kipdijfilet	Halfvolle verse melk, 1 liter (naturel)
Gehakt half-om-half	Kippenpoten	Volle yoghurt (naturel)
Rookworst	Kip- en kalkoenfilet en vleeswaren	Jong belegen kaas, blok (naturel)
Gehaktbal (>=50g)	Kip- en kalkoenschnitzel / cordon bleu	Roomboter, gezouten en ongezouten (naturel)
Boterhamworst en varianten (vleeswaren)	Kipnuggets	Verse eieren
Hamburger		
Biefstuk		
Spekreepjes		

⁴ De afkorting BLK staat voor 'Beter Leven Keurmerk'.

Bitterballen		
--------------	--	--

Tabel 7. Productsoorten per productgroep bij EN-2.2.1. Alle smaakvarianten worden meegenomen, tenzij anders aangegeven. Zowel ongekoelde, gekoelde als diepvriesartikelen worden meegenomen.

Weging in de ranglijst

Het kengetal wordt geschaald met flexibele grenzen: 3 als bovengrens en 1 als ondergrens. Een supermarkt met 3 punten krijgt dus een score van 100 (tenzij een andere supermarkt hoger scoort), een supermarkt met 1 punt krijgt score 0 (tenzij er een andere supermarkt lager scoort). Voor uitleg over deze manier van schalen, zie het onderwerp *Score en schaal* in het Onderzoekskader. De weging van deze indicator in het bepalen van de ranglijst van supermarkten is: 1.

Beter in aanbiedingen (AW-2.3)

Indicator AW-2.3.1

Op welke plaats staat de supermarkt in de foldermonitor voor vlees?

Toelichting

Aanbiedingen voor vlees zonder onderscheidend dierenwelzijnskeurmerk stimuleren de dierenvriendelijke veehouderij. In deze indicator onderzoeken we in hoeverre de supermarkt de markt voor diervriendelijke producten via aanbiedingen stimuleert. Stichting Wakker Dier houdt via hun foldermonitor al jaren bij in hoeverre supermarkten vlees zonder onderscheidend keurmerk in hun aanbiedingenfolders opnemen (Wakker Dier, 2021). De door Wakker Dier ontwikkelde monitor is een bruikbare meetmethode, die we ongewijzigd overnemen.

Meting en weging

In de meetperiode houden we bij hoe vaak de supermarkt vlees met en zonder dierenwelzijnskeurmerk in de folder zet. De data voor deze indicator verzamelen we op dezelfde manier als Wakker Dier dat doet voor hun foldermonitor.⁵ Dat levert vier getallen op:

- A. Het aantal folderplaatsingen van vlees zonder zichtbaar dierenwelzijnskeurmerk. Op basis van dit getal maken we een ranglijst op, waarbij de supermarkt met het hoogste aantal folderplaatsingen rangnummer 1 krijgt, de andere supermarkten krijgen oplopende rangnummers toegekend. Als twee supermarkten een gelijk aantal folderplaatsingen hebben, krijgen ze een gelijk rangnummer en slaan we daarna één rangnummer over. Elke supermarkt heeft nu een *rangnummer A*. Naast dit rangnummer wijzen we aan elke supermarkten tussen 0 en 100 punten toe, afhankelijk van het aantal folderplaatsingen zonder dierenwelzijnskeurmerk; 0 punten voor de supermarkt met de meeste plaatsingen; 100 punten bij geen plaatsingen; Supermarkten krijgen voor tussenliggende aantallen

⁵ Om deze indicator zoveel mogelijk te laten aansluiten op de onderzoeksmethode van Wakker Dier, wijken we hier enigszins af van onze eigen aanpak zoals beschreven in het Onderzoekskader Superlijst.

folderplaatsingen naar rato punten toegewezen. Elke supermarkt heeft nu naast een *rangnummer A* ook een *puntental A*.

- B. Van alle folderplaatsingen de verhouding tussen het vlees met en zonder dierenwelzijnskeurmerk. Op basis van dit percentage maken we weer een ranglijst op, vergelijkbaar met die onder A. Dit levert het *rangnummer B*. Daarnaast kennen we weer punten toe op basis van het percentage: 0 punten voor de supermarkt met het hoogste aandeel folderplaatsingen zonder keurmerk; 100 punten voor 100% plaatsing met keurmerk; Supermarkten tussenliggende aandelen krijgen naar rato punten toegewezen. Elke supermarkt heeft nu ook een *puntental B*.

De *rangnummers* die volgen uit A en B tellen we bij elkaar op. Ook hier kunnen supermarkten op een gelijke plaats eindigen, waarbij we het volgende rangnummer overslaan. De ranglijst die zo ontstaat, is helemaal gelijk aan die van Wakker Dier. Van de *puntentalen A* en *B* nemen we het gemiddelde. Dit gemiddelde geldt als kengetal van deze indicator.

Weging in de ranglijst

Dit kengetal wordt niet geschaald maar vormt zelf de score op deze indicator. De weging van deze indicator in het bepalen van de ranglijst van supermarkten is: 0.5.

Indicator AW-2.3.2

Op welke plaats staat de supermarkt in de foldermonitor voor zuivel en eieren?

Toelichting

Aanbiedingen voor zuivel en eieren zonder onderscheidend dierenwelzijnskeurmerk stimuleren de dierenvriendelijke veehouderij. In deze indicator onderzoeken we hoe de supermarkt het dierenwelzijn van zuivel en eieren via hun aanbieding probeert te veranderen.

De methodologie die Stichting Wakker Dier heeft ontwikkeld voor de foldermonitor is beperkt tot aanbiedingen voor vlees (Wakker Dier, 2021). Voor deze indicator passen we de door Wakker Dier ontwikkelde methodologie ook toe op folderplaatstingen voor zuivel en eieren.

Meting en weging

In de meetperiode houden we bij hoe vaak de supermarkt zuivel en eieren met en zonder dierenwelzijnskeurmerk in de folder zet, in de even weken⁶. Dat levert vier getallen op:

- A. Het aantal folderplaatsingen van zuivel⁷ of eieren zonder zichtbaar dierenwelzijnskeurmerk. Op basis van dit getal maken we een ranglijst op, waarbij de supermarkt met het hoogste aantal folderplaatsingen rangnummer 1 krijgt, de andere supermarkten krijgen oplopende rangnummers toegekend. Als twee supermarkten een gelijk aantal folderplaatsingen hebben, krijgen ze een gelijk rangnummer en slaan we daarna een rangnummer over. Elke supermarkt heeft nu een *rangnummer A*.

⁶ De selectie van folders volgt hier de methodiek zoals beschreven in het Onderzoekskader Superlijst, behalve in het feit dat alleen de folders in even weken worden meegenomen.

⁷ Alle producten met het eerste ingrediënt zuivel.

Naast dit rangnummer wijzen we aan elke supermarkten tussen 0 en 100 punten toe, afhankelijk van het aantal folderplaatsingen zonder dierenwelzijnskeurmerk; 0 punten voor de supermarkt met de meeste plaatsingen; 100 punten bij geen plaatsingen; Supermarkten krijgen voor tussenliggende aantallen folderplaatsingen naar rato punten toegewezen. Elke supermarkt heeft nu naast een *rangnummer A* ook een *puntental A*.

- B. Van alle folderplaatsingen de verhouding tussen zuivel en eieren met en zonder dierenwelzijnskeurmerk. Op basis van dit percentage maken we weer een ranglijst op, vergelijkbaar met die onder A. Dit levert het *rangnummer B*. Daarnaast kennen we weer punten toe op basis van het percentage: 0 punten voor de supermarkt met het hoogste aandeel folderplaatsingen zonder keurmerk; 100 punten voor 100% plaatsing met keurmerk; Supermarkten tussenliggende aandelen krijgen naar rato punten toegewezen. Elke supermarkt heeft nu ook een *puntental B*.

De *rangnummers* die volgen uit A en B tellen we bij elkaar op. Ook hier kunnen supermarkten op een gelijke plaats eindigen, waarbij we het volgende rangnummer overslaan. Zo ontstaat een ranglijst van de acht onderzochte supermarkten. Van de *puntentallen A* en B nemen we het gemiddelde. Dit gemiddelde geldt als kengetal van deze indicator.

Weging in de ranglijst

Dit kengetal wordt niet geschaald maar vormt zelf de score op deze indicator. De weging van deze indicator in het bepalen van de ranglijst van supermarkten is: 0.5.

Bijlagen

Bijlage 1 Onderscheidende keurmerken per dierlijke productsoort	24
Bijlage 2 Huiskmerkfactor	26
Referenties	27

Onderscheidende keurmerken per dierlijke productsoort

Verskillende indicatoren gebruiken keurmerken om (een aspect van) duurzaamheid te meten. Niet alle keurmerken hebben bevatten onderscheidende dierenwelzijnseisen en ze kennen ook vaak een verschillende mate van controle. De [Keurmerkenwijzer](#) van Milieu Centraal geeft een overzicht van in Nederland gebruikte keurmerken en beoordeelt deze op een aantal aspecten (Milieu Centraal, 2021). Alleen keurmerken met ambitieuze eisen en degelijke controle en transparantie worden in de keurmerkenwijzer gemarkeerd als 'topkeurmerk'.

Omdat in dit onderzoek de nadruk ligt op het verschil dat een keurmerk maakt in de praktijk, kijken we alleen naar dierenwelzijnseisen en controle. Hierbij gebruiken we voor controle dezelfde ondergrens als voor top-keurmerken, namelijk 4 van de 5 punten. Om goed het verschil in dierenwelzijnsmaatregelen zichtbaar te maken, gebruiken we daarvoor een ondergrens van 3 van de 5 punten ([details puntentelling](#)).

In [tabel 8](#) worden keurmerken genoemd die meetellen.

Vis ontbreekt in deze lijst, omdat er (nog) geen keurmerken zijn die vergelijkbare eisen stellen aan het dierenwelzijn van wilde vis.

Dierlijke productsoort	Wat valt hier onder	Keurmerk	Welzijnsmaat ⁸
Vlees	Alle primaire vleesproducten, zowel gekoeld, diepgevroren, ongekookt en conserven.	BLK 1 ster	3
		BLK 2 sterren	4
		BLK 3 sterren	5
	Primaire vleesproducten zijn alle producten met als eerstgenoemde ingrediënt vlees.	EU-Biologisch	5
		EKO	5
		Demeter	5

⁸ Aantal punten voor dierenwelzijn volgens keurmerkenwijzer van Milieu Centraal.

Zuivel	Alle zuivelproducten, inclusief melk(producten), yoghurt(producten), zuiveltoetjes, boters en kazen. Zuivelproducten zijn alle producten met als eerstgenoemde ingrediënt zuivel.	BLK 1 ster*	5
		BLK 3 sterren	5
		EU-Biologisch	5
		EKO	5
		Demeter	5
Eieren	Alle verse eieren	BLK 1 ster	3
		BLK 2 sterren	4
		BLK 3 sterren	5
		EU-Biologisch	5
		EKO	5
		Demeter	5
Vis	Alle primaire vis, schelp- en schaaldierproducten, zowel vers in de koeling en diepvries, als conserven. Primaire visproducten zijn alle producten met als eerstgenoemde ingrediënt vis.	nvt**	nvt**

Tabel 8: Overzicht van onderscheidende dierenwelzijnskeurmerken per dierlijke productsoort, en de maat van dierenwelzijn die het keurmerk vraagt (op een schaal van 1 tot 5).

* BLK 1 ster scoort bij zuivel 5 punten op dierenwelzijn, terwijl BLK 1 ster bij vlees en eieren 3 punten scoort. Dit onderscheid is in lijn met de welzijnsbeoordeling volgens de keurmerkwijzer van Milieucentraal (Milieu Centraal, 2021)

* vis wordt niet meegenomen in de keurmerk analyses.

BIJLAGE 2

Huismerkfactor

Een supermarkt is verantwoordelijk voor zijn hele assortiment. In de praktijk geven supermarkten soms alleen informatie over producten van het huismerk. Om die informatie onderling vergelijkbaar te maken wordt een huismerkfactor toegepast. Als een supermarkt op een bepaald onderwerp alleen over huismerken rapporteert en niet aangeeft over welk aandeel van het totaal het gaat, worden de punten voor dat onderwerp vermenigvuldigd met de huismerkfactor. De huismerkfactor hangt af van het aandeel huismerkproducten in het totale assortiment volgens onderstaande tabel.

Aandeel huismerk	Huismerkfactor
0% - <30%	0.2
≥30% - <60%	0.4
≥60% - 100%	0.6

Zoals hierboven genoemd: als een supermarkt het aandeel huismerkproducten in het totale assortiment zelf rapporteert, is de huismerkfactor gelijk aan dit aandeel. In andere gevallen bepalen de onderzoekers de huismerkfactor op basis van de Questionmark database.

Referenties

- Dierenbescherming, 2020a. 'Deltaplan Veehouderij'. Stadig, Lisanne, en Bert van den Berg. Dierenbescherming.
https://www.deltaplanveehouderij.nl/wp-content/uploads/2020/10/Deltaplan_Veehouderij.pdf.
- Dierenbescherming, 2020b. 'Uw rol in de transitie naar een toekomstbestendige, diergerichte veehouderij: Kansen voor Retail en Foodservice'. 'Uw rol in de transitie naar een toekomstbestendige, diergerichte veehouderij: Kansen voor Retail en Foodservice'. Dierenbescherming.
https://www.deltaplanveehouderij.nl/wp-content/uploads/2020/10/Flyer_RetailenFoodservice_DEF.pdf.
- Klimaatberaad, 2019. 'Klimaatakkoord'. Klimaatberaad. Den Haag: Klimaatberaad.
<https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord>.
- Milieu Centraal, 2021. 'Keurmerkenwijzer'. 'Keurmerkenwijzer'. 2021.
<https://keurmerkenwijzer.nl/>.
- MinLNV, 2007. 'Nota Dierenwelzijn'. 'Nota Dierenwelzijn'. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
- Questionmark, 2020. 'Superlijst Onderzoekskader (versie 1.0)'. Questionmark. Stichting Questionmark.
<https://www.thequestionmark.org/download/superlijst-onderzoekskader-v1.0.pdf>.
- Wakker Dier, 2021. 'Foldermonitor'. Foldermonitor. Wakker Dier, 2021. 2021.
<https://www.wakkerdier.nl/campagnes/kiloknaller/de-foldermonitor-met-kiloknaller-s-wakker-dier/>.